

KONTRA FERENC

Megálló a Dunánál

A padon ültem, a borovi fenyőből készült háttámla és az ülő rész léceire több bicskafaragás nem is férhetett, a szívek és focicsapatok intarziáitól olyan volt, mint egy urbánus ékszerdoboz. Csak ez az egyetlen buszmegálló van itt, közvetlenül a parton, pedig milyen hosszan elfolyik a Duna a város mellett. A busz éppen elmehetett, amikor érkeztem, mert nem várakozott rajtam kívül senki, néztem az új hidat és a szemközti péterváradai várat, ezt nem lehet eleget nézni, ide minden turistának el kell jönnie egyszer; ezek nem lombok az óratorony alatt, az ágak sirályokkal és varjakkal vannak tele, és ha felröppennek, eltűnik a lombkorona is; tél van, még nincsenek lombok.

Itt lakott Ronin mögöttem, éppen a várral szemben. Évekig együtt dolgoztunk. A hétvégi szám volt a munkája, a nyomdában grafikus volt. Mindig is kilógott a sorból. Kívülálló volt, főleg a kinézete miatt, mert félig albínó volt, ezért kapta a Ronin becenevet. Az átlagember mindenféle másságtól tart, és ami látványosan eltérő, az idegen, és jobb távolságot tartani. Ronin könnyen viszonzta ezt a hozzáállást.

Különösen furcsa volt a közöny azokban a napokban, amikor előre bejelentették a bombázásokat. A címlapon hoztuk a hírt: március 23-án este negyed tizenegykor Javier Solana NATO-főtitkár és Wesley Clark amerikai tábornok jelentette be, hogy légitámadásokat kezdenek a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban. Tudtuk, hogy közeledik a nap, az óra, és mégsem hittük el. Mert ilyesmi csak mással történhet. Aztán beleremegett az egész kiadóház este nyolckor az első találatba. Aztán percek múlva újra robbant. Az ablakból néztük, hogy a város sötétségbe borul. Nekünk saját áramfejlesztőnk volt.

Kilenc éve tartott már a háború, annyi mindent megértünk. A kollégák lassan mind hazaszállingóztak. Nem jártak a buszok. Az emberek kimentek az utcára, kémlelték az eget.

Kéziratokat olvastam az asztalomnál. Aztán egy távolabbi robbanásra megint kitekintettem, a távolban valami lángolt. Eltelt egy óra. A földszinten beindították a nyomdagépet.

Ronin jött fel a nyomdából, hozott egy nyaláb korrektúrát.

Csak nem fogsz itt virrasztani, na, gyere, aztán húzott magával, csak a következő utcában lakott, alig ötpercnnyire. Sokszor nézegettem ezeket a szecessziós épületeket a parton, ugyanolyanok voltak, mint mindenütt a Monarchiában, egyszerre épültek, stukkókkal csipkézve, világos fagyaltszínekre festve. Ronin a legfelső emeleten lakott, a harmadikon. Igazi, régimódi vaskorlátos lépcsőház volt, apró belső

udvarral, lent valaki gyertyákat gyújtott, hogy fel lehessen botorkálni. A lakásban két hatalmas ablak nézett a hídra és a Dunára.

Víz van, még szerencse, hallottam Ronin hangját a fürdőszobából, lehúzta a vé-
cét, és a kezembe adta a gyertyatartót. Milyen romantikus. A gyertyatartó porcelán-
ból van, a dédanyámé volt, úgyhogy ne ejtsd le, letette a mosógépre, és a fürdőszoba
felé irányított. Körbejártam a fényt, ez nagyobb, mint a konyha, mondtam hango-
sam.

Ronin kirakta az asztalra a kaját, és nekilátott. Nincs külön teríték. Egyél, amit
akarsz, aztán itt alszol a heverőn. Ez itt a vendégek helye. Holnap korán kelek, úgy-
hogy ne sokat motoszkálj itt, valami röpcédulákat nyomtatunk reggel hattól, aztán
becsukta az ajtót, és egyedül maradtam a hagymaszagú konyhában.

Ültem egy hokedlin az ablak előtt, és vártam, mint amikor a csillaghullást néz-
tem, nem tudtam, hogy mikor és hol esik le a következő, közeli vagy távoli lesz, és ez
így ment egészen hajnalig. Akkor csend lett. Leheveredtem, magamra húztam a
pokrócot, és elaludtam. Arra ébredtem, hogy Ronin tiszta ingben, frissen borotvál-
kozva a gáztűzhely előtt áll, és belecsapja a tojást a forró serpenyőbe. Majd sütsz
magadnak, ahogyan szereted.

A tojást én sehogyan sem szeretem, különben is ettem az éjjel sajtot, amit az asz-
talon hagytál. Már fel vagyok öltözve, majd megyünk együtt.

Menj a fürdőszobába, van tiszta törülköző.

A nappali, pontosabban az egyetlen szoba most nagyobbnak tűnt, a napfénytől
szinte aranyárga lett a berendezés, a régi, jól megőrzött polgári bútorok, a cserép-
kályha, a könyvespolcok, és szemben a falon a grafikák, nyilvánvalóan Ronin vázla-
tai. Tudtam, hogy dédelgetett ilyen ambíciókat, néha rajzolgatott az újságba is.

Á, azokat még főiskolás koromban csináltam, csak ott maradtak a nagy emléké-
re, ő rakta fel őket, mert róla készültek.

Megakadt a szemem egy jókora papírdobozon, valamikor porszívó lehetett ben-
ne, valahogy nem illett ebbe a kifejezetten konzervatív rendbe. Tele volt portréval.

Hazahoztam a fotókat, mert senkinek sem kellenek, és kegyeletsértés lenne csak
úgy kidobni őket.

Gyűjtögeted a holtak képeit, amik a köszönetnyilvánításokban és gyászjelenté-
sekben megjelennek?

Egy idő után elvonatkoztatasz ettől, csak olyan munka lesz, mint a többi. Csak azt
nem értem, hogy a hozzátartozók miért küldik be, miért fizetnek érte.

Mert lelkiismeret-furdalásuk van. Minden az élőkről szól. Nekünk pedig pénzt
hoz, hogy ott akarják látni szeretteiket az újságban.

Engem ugyan ne tegyenek az újságba.

Nem is tehetnének, nem is látszanál, mert albínó vagy.

Erre röhögve hozzám vágta a párnát.

Gondosan megágyazott, mintha senki nem is aludt volna itt.

A kisasztalon egy könyv, fedelével széthajtva: Émile Zola A Patkányfogó. Az ő élete hasonlít az enyémre.

Mindig használj könyvjelzőt, mert így tönkremegy a könyv gerince.

Úgysem olvassa el más, nem adom kölcsön senkinek.

Fogtam a kabátom, és indultam volna, vagy nem te sietsz a nyomdába röpcédulát nyomtatni.

Várj, még valamit el kell intéznem. Leviszem a hamut a kukába, meg a szenesládát a pincébe. Aztán ha jövök haza, majd hozom a szenet, mert elfogyott. Ettől izmosodik az ember, ti a központi fűtésetekkel mind ilyen puhányok vagytok.

Jól van, akkor viszem a ládát. Már nem sokáig kell fűteni.

Ronin a napilapnak csak a hétvégi számát készítette, a hirdetések, a gyászjelentések, megemlékezések, meg az irodalmi mellékletet, amit én szerkesztettem. Eleinte kirajzolgattam, hogy mit hova tegyen, írásokat, illusztrációkat, aztán mindent ráhagytam, mert kiváló vizuális érzékkel rakta össze az oldalakat. Már nagyon régóta dolgoztunk együtt, de igazából semmit sem tudtam róla. Azt is csak most hallottam tőle, hogy tősgyökeres újvidéki, a szülei elváltak, az anyja Svájcban él, itthon is ápolónő volt, könnyen kapott munkát, az apja pedig egy építkezési vállalatnál dolgozik, no, nem a maltert hordja, hanem okleveles mérnök, irányítja a munkát. Ez a szakma éppen megfelelt neki, hogy minél távolabb kerüljön a családjától. Nem volt nehéz belegondolni, hogy talán a fiára sem szívesen nézett, aki albínó lett, és nyilván a feleségére sem, aki a hosszú távollétek alatt folyton új barátokat talált magának. Lassan minden kapcsolatot megszakított velük. Roninnak megvolt az apja mobilszáma, fél év után egyszer eszébe jutott, hogy felhívja, de a szám csak ptyeggett, megszűnt. Már az sem zavarta, hogy semmit sem tud róla.

Ronin azt is elmondta, hogy szabad idejében bűvárkodik, és hogy szinte minden Duna menti ország amatőr versenyén indult már. A szigeten van a főhadiszállásuk.

Olyan volt, mint egy alibi, hogy a vízen maradhassak. Apám kajakozott, persze hogy én is azt akartam. Minden gyerek az apját utánozza. Volt benne empátia, az biztos, végül is együtt jártunk ki a szigetre. Meggyőződtem arról, hogy nekem a bűvárkodáshoz van tehetségem. Már kisgyerek koromban bűvárruhát vett, mert tudta, hogy másként nem mehetek ki a napra.

A nyomdászágú újságot már a portán a kezembe vettem: A repülők az olasz Avianóból, Németországból és a USS Theodore Rooseveltt repülőgép-hordozóról szálltak fel. A Tomahawk rakétákat hajókról és tengeralattjárókról indították.

Két nap múlva lezárták a határokat. A bombázások áthangolták az emberek viselkedését, már nem egymástól féltek, hanem a légnyomástól, ami a búra alatt nehezedett rájuk. Kialvatlanul lézengtek az utcán. Mindenki tisztában volt azzal, hogy lehet ő is a következő. Naponta több halott volt. Tudtuk, hogy nem vigyáz ránk senki. Legfeljebb egymásra vigyázhatunk azzal, hogy nem bántjuk egymást. A szirénaszóra éjszakánként fásultan vonszolták le magukat az emberek, végül már a lakások ajtaját sem zárták. Kicsit közelebb is kerültek sokan egymáshoz, a pirkadatig tartó

várakozások éber álmokat, a túlélés terveit hozták elő, olyanok is szóba elegyedtek egymással, akik egyébként talán sohasem tették volna. De miért szólnak nekünk röpcédulát, hogy ez miért történik? Az utcákon nem járőröztek, senkit sem büntettek meg gyorsajtásért, a közlekedési lámpákat kikapcsolták, és ettől mintha még óvatosabb is lett volna mindenki. Bent, a szerkesztőségben mindennap elfogyott egy liter tömény, mindenki bejárt, pedig nem is kellett volna. Amikor szétlőtték az áramelosztót, éjféle sötétség ült délben is a városban.

Tiszta zoknit húztam, a kávémat kevergettem az ebédlőasztalnál, összesöpörtem a tenyerembe a kenyérmaradékot és kiszórtam a galamboknak. Szólt a rádió, már nem is beszéltek másról, mint arról, hogy hol és mit bombáztak az éjszaka. És akkor, abban a pillanatban, mintha belém csapott volna a villám: a pétervárad hidat is több találat érte.

Rendszertelenül ugyan, de már jártak a buszok. Mire odaértem, már hatalmas tömeg volt mindkét parton. Sokan voltunk a rakpart lépcsőin. Mindenki gyalogolt, ahogy állunk ezen a mindhalálig tartó csoportképen. Némán bámulva a roncsokat, az összeborzolt fémszerkezetet, amit óriás madarak hagytak kusza nemtörődömséggel a vízben. Erről a hídról mindenkinek eszébe jutott valami. Mi voltunk ott, bennünket bombáztak. Senki sem tudta, hogy még meddig, senki sem sejtette, hogy összesen hetvennyolc napon át, amennyi ideig egyetlen várost sem a második világháború alatt; nem, senki sem gondolta volna, hogy mi minden vesz el.

Akikkel együtt állunk ott, bármikor találkoztunk később, évek múltán is, láttuk a másik tekintetében azt a hajnalt, és az a látvány örökre összekovácsolt bennünket, ettől mindig végigfutott a hátunkon a hideg. Láttam holtakat, láttam meghalni embereket ebben a városban, de mégis ez a kép maradt meg legtovább.

Felnéztem a házakra, és láttam, hogy a parton a hídra néző ablakok mind kitörték. Az ajtó nyitva volt. Ronin ott állt a kitört ablak előtt.

Én láttam.

Mit láttál?

A szikrákat láttam teljes hosszában, ahogyan egy óriás csillagszóró visszatükröződik a vízben, és a folyó viszi magával a szikrákat, ahogyan kígyózva kanyart vesz a strandnál. Láttam, amíg el nem tűnik, hogy a hátán úsznak el a csillagok.

Utánanéztam, olvastam az albinizmusról, szerintem te legfeljebb csak ötven százalékban vagy az. Persze, tudom, tipikus a megnőtt fényérzékenység; könnyen elkápráztatnak az ilyek durva fényhatások. A színlátásod viszont normális. Ha a szervezeted csak nagyon kevés melanint termel, vagy semennyit sem, akkor a szivárványhártya ilyen világoskék lesz; hát örülj neki, hogy nem lett rózsaszín. Az ép és egészséges szervezetben a látóterület mindkét féltekében ugyanakkora, és mindkettő a saját oldalának megfelelő részt kapja mindkét szemből. A két kép összevetéséből mindkét agyfélteke kiszámítja a tárgyak távolságát, és térbeli helyzetét. Másként látod a tárgyakat, mint én.

Gondolod, tudsz nekem még újat mondani? Emellett még rendszerint fennáll egy kisebb-nagyobb mértékű szemtekerezgés is. A látóidegek a szokottnál nagyobb mértékben kereszteződnek át, így az összetartozó képeket nem mindig ugyanaz az oldal dolgozza fel. Ezért látok másként. Ezt a képességemet akartam kamatoztatni a művészetben. Valóban eltér a térlátásom a normális emberekétől. Nagyobb felületeket tudok belátni több dimenzióban. Régóta tisztában vagyok vele, hogy nem ment el az eszem. Ez egy adottság. Mindig az a kérdés, hogy én vagy az összes többi ember-e a tébolyult. Most meglátjátok, milyen, amikor minden kifehéredik, ti is kifehéredtek, és megtudjátok milyen, ha valakinek nincsen szemöldöke.

A parton a tömegben már mindenki a természet kifehéredéséről beszélt. A sötétlila lián fehér virágot hozott a folyó mellett.

A vízen tejszerű, könnyű pára lebegett.

Egy ember halhatatlanságáért sokan meghalnak, írta az egyik költő másnap a versében.

Néma gyilkos a köd a víz felett, nem is köd az, a Tomahawk rakéták nukleáris töltetéből származik, mondta az egyetem vegyésze.

Beüvegezték az ablakokat, de okulásul szolgált másoknak is. Hatalmas barna ik-szek jelentek meg az ablakokon, hogy ne sérüljön meg senki, ha kitörnek.

Ronin hazavitt összetekerve a nyomdából egy hatalmas kartont, az ablakkal szembeni falat csaknem a mennyezetig befedte. Apró szögekkel rögzítette. Rávetített egy képet a diavetítővel, az egykori kilátást, amit ő fényképezett az ablakából, amikor még megvolt a híd. Körülrajzolta a várat, a régi híd vasszerkezetét, a hajósok toronyóráját és a csónakokat.

Napilapunk csak hetente kétszer jelent meg, csütörtökön és szombaton. Az előbbi a tévéműsor, az utóbbi pedig főleg a halottak miatt.

Vittem a nyomdába a hétvégi oldalaimat, kiváló írók és képzőművészek örökölték meg ezeket a napokat. A fotósaink tobzódtak a látványban. Életük leghátborzongatóbb képeit készítették ezekben a hónapokban.

Roninnak is ugyanolyan kék köpenye volt, mint a többi nyomdásznak, a zsebei tele voltak képekkel. Erre nagyon kell ügyelni, egyszer sem tévedhetsz, amit már rávittem az oldalra, azt azonnal a zsebembe teszem, most képzeld el, mekkora kegyeletsértés lenne, ha csak egyszer is tévednék, csak egyetlenegy képet összetévesztenék a másikkal, vagy csak egy nevet elvétenék, és másik képet tennék oda, egy férfi helyett egy nőt, egy gyereket.

Az egész olyan morbid, csak nálunk lehet ekkora képfelületet venni, a többi újság nem csinálja ezt, ekkora nagy halottak, némelyik fél oldalon, a külföldi újságokban már nem is látsz képeket a halottakról.

Most már értettem, miért vetítette azt a látképet a falára.

Már majdnem készen volt a kép. Az ég kékjét a műtermi háttér adja, a legtöbb fényképész ilyen háttér előtt készíti az igazolványképeket. Most vonatkoztass el a holtak tekintetétől. Már meg is van az égbolt a pétervárad vár felett, és a felhőkben

régebbi fekete-fehér képek úsznak az örökkévalóság felé, egy város lakói a hatalmas képen. A kollázsom megörökíti azt is, ahogyan a fekete-fehér képek lassan színesre váltottak. A régi halottakból vannak az épületek és a híd gerince, a babaarcokból a vitorlák, a piros ruhákból az épületek cserepei, a sárga ingekből a védőfal bástyái, olyan keretes képekből, vagyis téglákból állnak, mint valójában. Emberek alkották, mi is emberekből vagyunk. Innen nézd, pontosan a közepére állva. A teljes képet akkor látod, ha elvonatkoztatasz a részeitől. A nézőpontodtól változik meg a felület. Ha kicsit hunyorítva nézed, mintha szemtekerezgésed lenne, akkor egy pillanat alatt szétfolyik, mint az ecset utolsó érintése a vizes akvarellpapíron.

Aztán egy alkalommal betettem egy novella illusztrációjának a hatalmas kollázst az irodalmi mellékletbe. Talán ez volt az egyetlen, amit megmutatott az anyjának is a munkáiból, hogy lássa, mégsem volt értelmetlen dolog azt a falat így tönkretenni, amikor azért jött haza, hogy fogadja a vevőket, mert a nyáron eladja a lakást, és mennek mindketten Baselbe, a régi rajzaidat, amin a nagy van, már kiraktam a szobád falára, már régen itt kellett volna hagynod ezt a várost.

Ronin nemigen szokta az orromra kötni a dolgait, csak az anyja látogatását mesélte el részletesen, és utána mintha megváltozott volna, ezért lepett meg, amikor egyik nap azzal hívott fel, hogy holnap randim lesz, nem érek rá, majd valaki más megcsinálja helyettem az oldalaidat.

Mész az új híd avatására?

Ne hülyéskedj!

Egy szép lánnyal találkozom.

A szépség hálátlan szerető.

Na mondj még ilyen okosakat!

Kannibálok vagyunk, felfaljuk egymás életét.

Eltelt néhány nap. Egyik reggel, amikor leszálltam a buszról, eszembe jutott, hogy Ronin még mindig nem csinálta meg a kötettervet, amit rábíztam, pedig mi adjuk ki a jövő hónapban.

A ház előtt egy kutya ugatva játszott a hóban, harapta a havat. Felcsengettem a kaputelefonon, eltelt némi idő, mire álmosan belehallózott.

A postás, szóltam vissza, de már kattant is a bejárati ajtó zárja.

Még fel sem keltél, a hasadra süt a nap, hoztam a könyv borítóját, még ma le kell adnod a színbontást.

De Ronin csak ásítózott, nem volt hajlandó sem felkelni, sem felöltözni.

Szeretnék egy napon arra ébredni, hogy egy nappal több maradt az életemből.

A használt koton az ágy mellett nagyon gusztustalan. Elfogyott a papír zsebkenőd?

Felemelte két ujjal, de finnyás vagy, és vitte himbálva a konyha felé a szemetesbe.

Ezzel egy egész apácazárdát megtermékenyíthetnél volna.

Csak a szokásos ürítés, az élet része.

Csak nem a nyomdászlány volt itt, akit gyakorlatra osztottak be melléd?

Talált, süllyedt, egyéjszakás kaland volt.

Már egy hónapja dolgozik melletted, és nyilván még marad is egy darabig.

Miért ne dolgoznánk együtt, csak dugni nem fogunk. Amíg sötét van, addig nincs semmi baj a lányokkal, de mire felkel a nap, mindent világosabban látnak. Engem is. De most nem ezzel volt a baj. Amikor ránézett a falra, az óriás puzzle-ra, közel ment hozzá, hogy tényleg jól látja-e azt, amit lát. Pontosan tudta, honnan vannak a képek. Aztán úgy nézett rám, mint egy elmeháborodottra. Csak annyit kiáltott vissza az ajtóból, hogy te beteg vagy, érted, beteg vagy.

Vártam a buszra, már napok óta havazott. A lábam alaposan összefagyott, ezért is volt olyan furcsa, hogy Ronin ablakai tárva-nyitva állnak. Egy rendőrautó éppen akkor érkezett. A bejáratí ajtót kitámasztották. A szomszédok a lépcsőházban sutyorogtak. Már elvitték, mondta valaki. Micsoda? Hogyhogy elvitték? Mit csinált? A rendőroket kérdezze. Az ajtaja előtt két egyenruhás töltögetett ki valami űrlapot. Megkérdeztem tőlük, hogy mi történt. Meghalt. Hogyan? Szén-monoxid-mérgezésben.

A fal üres volt. A kollázs helyén csak a fehér fal látszott. Teletömte a kályhát nehezen égő papírral, ami lefojtotta a parazsat.

Zola is az asztalára dőlve várta, hogy a kályhába gyömöszölt kéziratái lángra lobbanjanak, de nem lobbantak lángra, csak a színtelen és szagtalan füst áradt szét, előbb a patkányok fulladtak meg a patkányfogóban, aztán ő maga is.

Ahogyan a parázs lefojtva maradt. Mert ami igazán alattomos, az láthatatlan. Olyan könnyen lebeg a felszínen. Ha forró vízbe teszik a békát, kiugrik belőle, de ha úgy teszik a vízbe, hogy utána fokozatosan melegítik fel, akkor mozdulatlanul fő halálra.

Ha megégette volna magát, még ma is élne.

Minden vár legendákat rejt magában, a gyermeki kíváncsiságot nem lehet kinőni, a békából egy másik világban királyfi lesz, a mesék feledtetik a pusztítást, az alattomoságot, a szennyet, egyszer úgyis maga mögött tudja az ember, ha további célja van. Ha felér a várba a korlátig, nagy lélegzetet vesz, és áttekint a túloldalra. Milyen lenne, ha innen fényképezné le valaki a szemközti szecessziós házakat, a buszmegállót, és a padot, ahol a buszt szoktam várni.

A látványtól egy pillanatra az idő is megáll, az óra mutatói a bástyatornyon felszerélődnek, lent széles kanyart vesz a folyó, a megújulás és megtisztulás öröktől hullámozó jelképe. A horizonton felröppennek a sirályok a jégtörők morajlására. Sétáló emberek mindenfelé, a város tüdeje mélyet szippant, ősszel ültetett facsemeték sora kanyarog a sétányon, a város neve is arra utal, hogy itt mindig ültetni kell, valami újat, ami hajtást, reményeket nevel, könnyű hó szítál, mint egy fehér óriás, és testetlen karjával felemel. Csak innen, a magasból nyílik igazi rálátás a jövőre, mert itt érezni lehet, ahogy kitárul a város lelke.

Messziről akartam látni mindent, és mivel az időbeli távolság még túl közel volt, átváltottam a térbelire, hogy most én lássak másként: szemtekerezgéssel. Aztán úgy döntöttem, hogy minden tiltakozása ellenére beteszem az újságba a képét.